

fonètica, en *frare* de FRATER, com *pare* PATER i *mare* < MATER.⁹

Per molt convincent que se'ns presenti tot això, dubto molt que puguem cantar victòria sense escrúpols. M'ho fan pensar dos arguments, fins si consentim a considerar enterament natural l'evolució semàntica que antecedeix.

I. No es veu clar d'on ve —i per tant no veiem clar si no es podria fer valer com una objecció— l'oc. ant. *fradel* o *fraidel* «scclérat»: «aital lairon *fraidel*, / plen de mal e d'enjan / --- / greu pot ésser onratz», escrivia Guiraut de Bornelh (ed. Kolsen, 1910, 348; Appel, *Cbr.*, 63.52). Més corrent era la variant *fradel* sense la *i*, que Rayn. (III, 381) assenyala en Peire d'Alvernhe, P. Cardenal i G. P. de Casals, en contextos ben semblants, i que usava també el nostre Cerverí de Girona en la seva lírica occitana. El significat tan semblant entre aquest mot i *frairin*, i aquest *frai-* comú a tots dos, ¿no podria fer sospitar que essent *-del* i *-rin* tan diferents, si *-del* no lliga amb FRATRINUS o FRATER, l'etimologia que parteix d'aquest no és vàlida per a cap dels dos?¹⁰ Més que més perquè també hi ha *fraidit* «infâme, vil, misérable», que Guillem de Cabestany empra en rima, i figura així mateix en G. de Montanhagol. S'hi veu potser una escapatòria: *fradel* podria ser FRATELLUS, altre diminutiu de FRATER, que hagués sofert una evolució semàntica paral·lela des de la idea de 'fraret mendicant' cap a 'miserable' i d'ací finalment 'dolent, malvat' (recordem la moral pesimista reflectida per l'evolució de sentit de *malvat*, *dolent*, *miserable*, etc.): la variant *fraidel*, només en G. de Bornelh, seria llavors deguda a un creuament dels quasi-sinònims *frairin* i *fradel*; i *fraidit* seria degut a un altre encreuament, ben natural, el de *faidit* 'desterrat', perquè ja sabem que el desterrat passa per l'emblema i paradigma de totes les malaurances: alemany *elend* < ALI-LANDI-.

II. Hi ha una etimologia alternativa per al nostre *fadri*, que és verament seductora (ja vaig dir-ho en *LleuresC*, l. c.). El gòtic *fadrain* (pron. *fádrin*) és un mot freqüent i conegudíssim: derivat de *fadar* 'pare'. Usat com a plural collectiu apareix sovint en els textos ulfilans significat 'els pares' (*γονεῖς* 'eltern'), algun cop també 'els avantpassats', però en altres passatges val per *πατριὰ* 'llinatge, descendència' («ab-kunft, geschlecht, stamm»), així en l'Epístola als Efesis: «tūtū khárin kámpťō ta gónatá mū prōs tōn patéra tū kyrīū hēmōn Iēsū Khristū, ex hū pása patrià en ūranō(i) kal epī gēs onomázetai» (*Eph.* III, 14-5), traduït per «in this biuga kniwa meina du attin frauins unaris Iesus Xristaus, us thammei all *fadreinis* in jimina jah ana airthai namnjada»; o sigui 'permor d'això flecteixo els meus genolls enfront del Pare de Nostre Senyor Jesu-Crist, pel nom del qual és denominada tota la *nissaga* (tot el seu llinatge, descendència) en el Cel i sobre la terra'. També apareix el femení gòtic *fadreins* (pron. *fadrins*) traduït el mateix mot grec, i amb el sentit de «geschlecht», en l'Evangeli de Sant Lluc (II, 4), quan Octavi August mana que s'empadronin els Jueus: Josep, se'n va de Nazaret

de Galilea a Betlem de Judea, perquè és la ciutat de David, i Josep era de la «casa i llinatge de David»: «ex oikū kal patriās Daueíd»: «duthe ei was us garda *fadreinai*s Daweidis».

Ara bé si hi havia en gòtic una paraula que sonava *fadrin* o *fadrins* amb el significat de 'llinatge, família', i era un mot tan important, tan sòlid i d'arrels tan fortes en la llengua dels Gots, tot això ens recorda que mots com 'família' prenen sovint el sentit de 'descendència', 'criatures', en moltes llengües; *teniu família?* pregunten sovint les dones a una dona casada; a moltes pàgines de parlar occidental, i altres, els ho he vist traslladar fins i tot a fills individualment concebut: *té quatre familettes* 'quatre nens petits'; l'alem. *kind* < GN-TO-S, el ll. (*gn*)natus 'fill, criatura', en el fons significaven 'progenie' i prou. ¿Per què, doncs, el *fadrins* del gòtic no hauria pogut donar el nom del 'fillet' o del noi que creix en la casa de tal o tal? És verament possible. I el que és ací mancaria tota possibilitat de fer-hi objeccions fonètiques; ni tampoc, com veiem, semàntiques.

És clar que aquesta teoria no es podria aplicar en absolut a l'oc. *frairin* ni al fr. ant. *frarin*, car no seria possible per ací explicar el significat d'aquests. Etimologia, doncs, solament sostenible per al mot català, i a condició de separar-lo radicalment del mot de les dues llengües gallo-romàniques. Quan s'assemblen fonèticament tant! No ens sembla gaire versemblant que no tinguin res a veure; i sempre ens recaria: car una etimologia estrebada en tres llengües romàniques diferents, sembla com un edifici capaç d'aguantar ventades i terratrèmols, més que un frèvol obelisc o columna isolada. FRATRINUS per a totes tres llengües és un concepte que tranquil·litza; ¿*fadreins* per una banda, i FRATRINUS al costat seu assemblant-s'hi tant, per una casualitat? Només si l'argument n.º I, suggerint una altra etimologia ignota per al mot gallo-romànic prosperès i es concretés... En definitiva és més versemblant, atener-nos a FRATRINUS i pensar que la semblança amb el gòtic (llengua d'una altra família) sigui l'aparença fallaç.

DERIV.: *Fadrina*, que més que derivat és mot etimològic quasi tant com el masculí. Ja l'hem vist en les *VidesR*; i el manlleu bearnès, i altres punts que ja he explicat, ens il·lustren sobre algun dels aspectes i avatars que prengué el mot. Heus-en ací altres vells testimonis: «Lo rey --- féu cercar tro a cinc *fadrines* puncelles, beylles e gentils e gualardes, e acostà-s a elles, e les cortejà, e les besà», *Senescal d'Egipte* (NCL. XLVIII, 149); l'acc. 'soltera' és clara en: «com una dona, mentre fos *fadrina*, fos ajustada assats a covenent amor, e despux fos maridada ab honrat marit, desemparà lo primer amador», Andreu el Capellà (trad. de *De Amore*, p. 106); «hun rey --- vehie una bella *fadrina*, filla de llaurador --- e diu —Yo vull pendre per muller aquella *fadrina*— --- hun dia lo rey anà a caça, e entretant la muller se-n anà ab dos ribalds del bordell --- lo primer ribaud se apelle Leviatan ---», StVicentF (*Serm.* II, 153.19).

Quant a l'aspecte geogràfic l'extensió del terme fe-